

**ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН САНХҮҮЖИЛТИЙН
ЗАРИМ АСУУДАЛД**

Ё.Довчин

МУИС, ШУС, Нийгмийн Ухааны Салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн зөвлөх профессор

Г.Адьяадэлгэр

МУИС, ШУС, Нийгмийн Ухааны Салбар,
Улс төр судлалын тэнхимийн магистрант

Түлхүүр үг: иргэний нийгэм, төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагын санхүүжилт

Товч хураангуй: Энэхүү өгүүлэлд Монгол дахь иргэний нийгмийн байгууллагын санхүүжилт, татварын зохицуулалтын талаар авч үзэхийн хамт мөн гадаад орнууд дахь иргэний нийгмийн байгууллагын санхүүжилтын зарим туршлага, эрх зүйн үндэслэлийг судалсан болно. Иргэний нийгмийн байгууллагын санхүүжилтыг оновчтой шийдвэрлэх нь иргэний нийгмийг төлөвшүүлэхэд чухал нөлөөтэй болохыг тодорхойлохыг зорилоо .

Ардчилсан өөрчлөлтийн дүнд үр дүнд Монголд иргэний нийгмийн үзэл санаа 1990-ээд оноос дэлгэрч, улмаар шинэ Үндсэн хуульд тусгалаа олсон байна. XVIII зуунаас зах зээлийн эдийн засаг, хувийн өмч, парламентад ёс, хүний эрх, эрх зүйт төр гэх зэрэг шинэ шинэ ойлголт, үзэл санаа бий болсны нэг нь иргэний нийгэм. Иргэний нийгмийн талаарх ойлголт, үзэл баримтлалыг Ж.Локк, А.Фергюсон, Ш.Л.Монтескье, С.Пупендорф, И.Кант нарын сэтгэгчид боловсруулсан байдаг. Ф.Гегель эрх зүйт төр ба иргэний нийгэм нь нэг зоосны хоёр тал гэж үзэж байжээ. Эрх зүйт төр нь хуульд үндэслэн үйл ажиллагаагаа явуулдаг, хүний эрх, улс төрийн олон ургалч байдал, эрх мэдлийн хуваарилалт, хяналт шалгалт гэсэн ойлголт багтдаг.

Манай улс парламентын засаглалтай учир УИХ-ын 76 гишүүн Монгол улсын нийт ард түмний эрх ашгийг төлөөлөн төрийн эрх барих дээд байгууллагад сонгогдон ажилладаг. Гэвч энэхүү төлөөлөл нь үүргээ бүрэн гүйцэтгэж байна уу гэдэг нь эргэлзээтэй байгаа. Тиймээс иргэний нийгмийн байгууллага нь төр,

нийгмийн хоорондох орон зайг нөхөн, энэхүү үүргээс хуваалцан иргэдийн дуу хоолой болж ажиллах эрх бүхий субъект юм. Т.Пэйн “Иргэний нийгэм нь эрхэм сайн зүйл харин төр зайлшгүй үүсдэг хорт муу зүйл тул иргэний нийгэм төгс төгөлдөр болох тусам төр хэрэггүй болно”¹ гэж тэмдэглэжээ. Иргэний нийгэм нь иргэн, төрийг холбож, иргэд хэрэгцээ шаардлага, ашиг сонирхолоо төрөөс хамгаалж төрийн дарангуйлалын эсрэг үзэл бодлоо илэрхийлэн, төрөөс ангид бодит үйл ажиллагаа явуулах орчин гэдэг нь ойлгомжтой байна.

Иргэний нийгмийн нийгэмд гүйцэтгэх үүргийг авч үзвэл: ардчиллыг бэхжүүлэх, нээлттэй, ил тод, хариуцлагатай төрийг бий болгох, авлигатай тэмцэх, нийгмийн хариуцлагыг бий болгох, хүний эрхийг хамгаалах, шийдвэрлэгдээгүй асуудлуудыг илрүүлж гаргах, түүнд анхаарлыг чиглүүлж хяналт тавих, мэдлэг чадвартай хариуцлагатай иргэдийг төлөвшүүлэн иргэдийн оролцоог бүх түвшний шийдвэр гаргах үйл явцад нэмэгдүүлэн улс төр, байгаль орчин, нийгмийн болон орон нутгийн асуудлаар иргэдийн ашиг сонирхлыг илэрхийлэх, зохих байгууллага албан тушаалтанд дуу хоолойгоо хүргэх орчин зэргийг дурдаж болох юм. Иргэний нийгэм нь хамтын хүсэл, сонирхлоо хэрэгжүүлэхээр хүмүүс сайн дураараа нэгдсэн төр, гэр бүл, зах зээлийн хоорондох институт, байгууллага, хувийн хэвслүүдийн нийлбэрийг хамарсан ойлголт юм. Нийгмийн энэ салбарын байгууллагуудыг ерөнхийд нь нийтийн эрх ашигт чиглэгдсэн, ашгийн төлөө бус байгууллага гэж нэрлэдэг. Нийгэмд үйлчилдэг иргэний нийгмийн байгууллагууд дотор төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаа нь соёл урлаг, боловсрол, хүмүүжил, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, байгаль орчин, хүний эрх, хүн амын тодорхой бүлэг давхаргын эрх ашгийг хамгаалах зэргийг хамруулдаг байна.

Төрийн оролцоо нийгмийн амьдралын бүхий л салбарт нэмэгдэхийн хэрээр түүний бүтэц улам данхайж, шат дамжлага ихсэх тусам хүнд суртал, авлига хээл хахууль нэмэгддэг. Үүнээс зайлсхийх нэг арга зам нь төрийн зарим чиг үүргийг чадварлаг боловсон хүчинтэй, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулдаг, чадавхи бүхий иргэний нийгмийн байгууллагад шилжүүлэхэд оршино. Тиймээс чадавхитай иргэний нийгмийн байгууллагыг төлөвшүүлэхэд ардчилалыг бэхжүүлэх, засаглалыг зохистой хуваарилах, хүний хөгжлийг дэмжих, хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөө, санхүү эдийн засгийн дэмжлэг, нийгмийн шударга ёс, хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэх, эрх зүйт төрийг хөгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой юм. Гэвч иргэний нийгмийн төрд нөлөөлөх нөөц чадавхийг

¹МУ-ын ШУА –ийн Философи, социологи, эрх зүйн хүрээлэн., Монгол дахь иргэний нийгмийн төлөвшил ЭШБХ-ын илтгэлийн эмхтгэл., ху-18., УБ 2013

дээшлүүлэхэд иргэний нийгмийн байгууллагын санхүүжилтийн асуудал ихээхэн ач холбогдолтой. Үүнд төрийн дэмжлэг зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд энэ нь иргэний нийгмийн байгууллагын үйл ажиллагааг тогтвортой, үр дүнтэй, олон нийтэд хүртээмжтэй болгоход гол түлхэц болох учиртай.

Ашгийн төлөө бус байгууллагын хамгийн түгээмэл хэлбэрт үйлдвэрчний эвлэл, улс төрийн нам, шашны байгууллага зэргийг хамааруулж болно. Монгол Улсын Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн 3.1. Энэ хууль нам, үйлдвэрчний эвлэл, сүм хийдээс бусад төрийн бус байгууллагад хамаарна гэж заасан байдаг. Үүнээс үзэхэд эдгээр субъектууд нь санхүүжилтын хувьд ТББ-аас өөрөөр зохицуулалттай байдаг гэж үзэж болохоор байна. Тухайлбал, Монгол Улсад шашны олон урсгалууд нэвтэрч сүм хийдүүд үйл ажиллагаа явуулж байгаа. Эдгээрийн харилцааг зохицуулсан Төр, Сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн 11.4-т “Сүм хийд нь шашин номын үйл ажиллагаагаа эрхлэн явуулах, ахуйн хэрэгцээгээ хангахад зайлшгүй шаардагдах аж ахуйг өмчийнхөө хүрээнд эрхэлж болно” гэсэн заалт байдаг ч, олсон ашиг болон үйл ажиллагаа, санхүүгийн тайлангаа мэдээлэх зохицуулалт байдаггүй, татварын харилцааны зохицуулалт одоогоор байхгүй байна. Улс төрийн нам, үйлдвэрчний эвлэл төрөөс ямар нэг байдлаар санхүүжилт авдаг. Тухайлбал, улс төрийн намын тухай хуулийн 19.1. Улсын Их Хурлын сонгуулиар тухайн намын авсан саналыг нийт хүчинтэй саналын тоотой харьцуулах зарчмаар нэг саналыг мянган төгрөгөөр тооцож, сонгуулийн дүн гарсны дараа гурван сарын дотор багтаан Улсын Их Хуралд суудал бүхий намд төр нэг удаа мөнгөн дэмжлэг үзүүлнэ. Мөн 19.2. Улсын Их Хуралд суудал бүхий намд түүний авсан суудлын тоогоор Улсын Их Хурлын гишүүний нэг суудлыг жилд арван сая төгрөгөөр тооцож, Улсын Их Хурлын тухайн бүрэн эрхийн хугацаанд улирал тутам улсын төсвөөс санхүүжилт олгоно. Энэхүү санхүүжилтийн 50 хувийг Улсын Их Хурлын гишүүдийн сонгуулийн тойрогт явуулах үйл ажиллагаанд зарцуулна. Дээр заасан мөнгөн дүнг мөнгөний ханшийн өөрчлөлтийг харгалзан өөрчлөн тогтоож байна гэж заасан байдаг. Харин төрийн бус байгууллагын тухай хуульд улсын төсвөөс олгосон мөнгө нь санхүүгийн эх үүсвэрийнх нь нэг болно гэж дурдсан байдаг. Гэвч ямар шаардлага хангасан ТББ, төрөөс дэмжлэг авах нь бүрхэг хэвээр байна.

Олон улсад судлаачдын тооцоолсноор иргэний нийгмийн байгууллагын орлогын талаас илүү хувь нь үзүүлсэн үйлчилгээний хөлс, хөрөнгө оруулалт, арилжааны бусад эх үүсвэрийн орлогоос эсвэл зуу орчим хувь нь нийгмийн хамгаалал, халамж болон засгийн газрын байгууллагын үзүүлдэг үйлчилгээг

гэрээгээр гүйцэтгэсний төлбөрийн хэлбэрээр олгодог төрийн сангийн эх үүсвэрээс, 12 хувь нь хүмүүс, сан, бизнесийн байгууллагуудын хандиваас бүрддэг гэсэн тооцоо байна². Энэ нь төрийн бус байгууллагын санхүүжилтийн бүтцийг ерөнхийд нь илэрхийлж байгаа юм.

Тиймээс төрөөс иргэний нийгмийн нэг үндсэн бүрэлдэхүүн хэсэг болсон ТББ-ын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжих шаардлагатай нь тодорхой бөгөөд үүнийг бусад улс оронд янз бүрээр хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, Польш улсад төрийн бус байгууллагын санхүүжилтийн 43 хувийг орон нутгийн засаг захиргаа, 14 хувийг Европын холбооноос санхүүжүүлдэг ажээ. Тиймээс 2004 онд засгийн газраас “татварыг хөнгөлөх арга хэмжээ” хэмээх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж татвар төлөгч нь өөрийн төлөх татварын 1 хувийг ашгийн бус байгууллагад хандивлах боломжтой буюу нийгэмд ач тустай үйл ажиллагаа явуулдаг аль нэг төрийн бус байгууллагад зориулан нэр зааж тодорхойлж өгөх³ санаачилга байдаг байна. Ийм санаачилгыг Польш улсаас гадна Унгар, Словак, Литва, Румын улсуудын татварынхуульд тусгалаа олсон байна.

Польш улсад дээрх санаачлага нь эхний 2-3 жилд төдийлөн амжилттай хэрэгжээгүй боловч олон нийтэд ухуулга сурталчилгааг сайн явуулсны дүнд татвар төлөгчдийн 30 гаруй хувь нь дээрх аргыг ашиглаж байна.⁴ Мөн төрийн бус байгууллагын орлого нь гишүүдийн хандив, орон нутгийн захиргааны нэмэлт олговор, хувь хүн болон хуулийн этгээдийн хандив гэсэн гурван үндсэн эх үүсвэрээс бүрдэж байна. Уг орлогыг хэрхэн зарцуулж байгаа талаар санхүүжүүлэгч субъектүүдэд тайлагнах үүрэгтэй байна. Польш улсад ашгийн төлөө бус байгууллага, төрийн бус байгууллагыг дараах хоёр шалгуурыг хангасан тохиолдолд албан татвараас чөлөөлдөг байна.

1. Дүрмийн дагуу үйл ажиллагаагаа явуулсан
2. Явуулж буй үйл ажиллагаа нь олон нийтийн тусын тулд чиглэсэн байхыг шаарддаг.

Дээрх олон нийтийн тусын төлөөх үйл ажиллагаанд боловсрол, соёл урлаг, спорт, техник технологи, физикийн салбарын ажил, байгаль хамгаалал, зам, харилцаа холбоо, газар тариалан, эрүүл мэндийн, нийгмийн халамж, хөдөлмөрийн чадваргүй иргэдэд туслах, католик сүм ажиллуулах зэрэг үйл ажиллагааг хамааруулан ойлгодог байна.

²<http://www.mapssd.mn/index.php?pageId=2&op=read&item=115>

³http://www.openforum.mn/index.php/index.php?sel=article&obj_id=4470

⁴Төрийн бус байгууллагын эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудалд, Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, УБ, 2013., ху-31

Иймээс олон улсын хэмжээнд төрийн бус байгууллагын татварын хөнгөлөлтийн нэг хувилбар нь ТББ-ыг тавьсан зорилго, түүндээ чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулж байгаа эсэхээр зааглан шалгуур болгож бүхэлд нь татвараар дарамт учруулахгүй байхаар зохицуулалт хийж мөн төрөөс санхүүжүүлдэг нь тодорхой байна. Нөгөө хувилбар бол, ямар ч аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулж болно. Ашигтай ажилласныхаа татвараа төлнө. Харин олсон орлогоо хэн нэгэн этгээдэд хуваарилахгүйгээр зорилгодоо нийцсэн ажилд зарцуулах ёстой байдаг. Учир нь иргэний нийгмийн байгууллагад татварыг өндөр тогтоох нь иргэний байгууллагатай байх нийгмийн ашиг сонирхлыг боогдуулна гэж үздэг байна.

Манай улсын хувьд иргэний нийгэм, ялангуяа олон нийтийн байгууллагуудын санхүүгийн чадавх сул, гол төлөв донор байгууллагуудын дэмжлэг, тусалцаанд тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулах нь зонхилж ирсэн бөгөөд энэ нь өнөөгийн холбогдох хуульд иргэний нийгмийн байгууллагууд аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэх боломжгүй гэж заасан байдагтай холбоотой.

Монгол улсын Үндэсний статистикийн хорооноос явуулсан аж ахуй нэгж байгууллагын 2016 оны тооллогоор ТББ-ууд 2015 онд нийт 1383.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт авсны 43.9 хувийг олон улсын байгууллагын төсөл хөтөлбөрөөс, 15.6 хувийг хандив, тусламжаас, 11.7 хувийг гишүүний татвараас, үлдэх 28.8 хувийг бусад эх үүсвэрээс бүрдүүлсэн байна⁵. Эндээс монгол дахь төрийн бус байгууллагуудын санхүүжилтын эх үүсвэрийг харж болно. ТББ-уудын санхүүгийн боломж, чадавх харилцан адилгүй байгаа ч санхүүжилтийн эх үүсвэр нь тогтвортой бус шинжтэй байна.

Түүнчлэн манай улсын иргэний нийгмийн байгууллагаас төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг хянах, хамтран ажиллах боломж ч хязгаарлагдмал байгаа нь нэг талаар санхүүжилт түүний татварын бодлого нөлөөлж байгаа нь илэрхий байна.

“Иргэний нийгмийн тогтвортой хөгжлийг хангах төрийн бодлого” сэдэвт иргэний нийгмийн төлөөлөгчидтэй хийсэн уулзалт дээр: 2011 оны байдлаар Монгол улсын хэмжээнд 12.000 орчим төрийн бус байгууллага, 60 орчим мэргэжлийн холбоод үйл ажиллагаа явуулдаг. Үүнээс татварын тайлангаа өгдөг 178 төрийн бус байгууллага идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгааг албаны эх сурвалж мэдээлэж байсан бол харин 2016 оны байдлаар 12851 төрийн бус байгууллага бүртгэлтэй

⁵Аж ахуй нэгж байгууллагын 2016 оны улсын тооллого., Монгол Улсын Үндэсний Статистикийн хороо., УБ., 2017., ху-105

байгаа бөгөөд үйл ажиллагааны төрлөөр нь ангилж үзвэл, 9754 нь буюу 75.9 хувь нь нийгэмд үйлчилдэг, 3097 нь буюу 24.1 хувь нь гишүүддээ үйлчилдэг ТББ байна⁶. Үүнээс татварын албанд бүртгэлтэй, татвар төлөгч төрийн бус байгууллагын тоо 2014-2017 оны байдлаар 147 гэж бүртгэгдсэн байна. Эдгээр 147 төрийн бус байгууллагаас нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөгч ажил олгогч, даатгуулагчийн тоо 2014 онд 32, 2015 онд 33, 2016 онд 35, 2017 онд 40 болсон байна⁷.

Татвартай холбоотойгоор төрийн бус байгууллагыг аж ахуйн нэгжийн орлогыналбан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх тухай хуульд тусгайлсан зохицуулалт байхгүйба “Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай” хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.10. “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдээс үүсгэн байгуулсан төрийн бус байгууллагыг дэмжих зорилгоор аж ахуйн нэгж, иргэнээс хандивласан нэг сая хүртэлх хэмжээний төгрөгийг ийнхүү хандивласан болох нь тогтоогдсон тохиолдолд тухайн татварын жилд уг аж ахуйн нэгжийн албан татвар ногдох орлогоос хасч тооцно” гэж зааснаас үзвэл зөвхөн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдээс үүсгэн байгуулсан төрийн бус байгууллагад хандивласан нэг сая төгрөг хүртэлх орлогыг татвараас хөнгөлөхөөр зохицуулсан байна.

Манай улсад мөрдөгдөж байгаа татварын хуулиудаар ТББ нь дараах нөхцөлд татвар төлдөг байна. Үүнд:

1. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийн (2015) 5.2 дахь заалтын дагуу үйлажиллагаа, борлуулалтын орлого нь 50 сая төгрөгөөс дээш хувь хүн, хуулийн этгээд НӨАТ төлөгч болох тул ТББ нь НӨАТ төлөгч болно
2. ТББ нь ажил олгогчийн хувьд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн (2007) дагуу ХХОАТ-ыг суутган төлөгч болно.
3. ТББ нь Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулиар (2008) Монгол улсын хилээр бараа, бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэхэд гаалийн татвар төлөгч болно⁸

ТББ-н үйл ажиллагааг явуулахад учирдаг хүндрэл бэрхшээлийн нэг нь гаалийн татвар байдаг байна. Тухайлбал “ манай ТББ-д нь гадны нэг ТББ-аас оффисын тавилга, техник хэрэгслэлийг үнэгүй өгсөн. Үүнийг гаалийн татвараас чөлөөлөх

⁶Аж ахуй нэгж байгууллагын 2016 оны улсын тооллого., Монгол Улсын Үндэсний Статистикийн хороо., УБ., 2017., ху-106

⁷<http://shilendans.gov.mn/pdfview?file=adfeb8db0a0265a73b076e1d93284cef.pdf>

⁸Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийг шинэчлэн найруулах хэрэгцээ, шаардлагын тандан судалгаа. (ХЗДХЯ, Швейцарын Хөгжлийн Агентлагын хамтран хэрэгжүүлж буй “Иргэдийн оролцоо II” төслийн захиалгаар)., УБ., 2017., ху-21

боломжгүй гэсэн тул шинэ тутам байгуулагдсан манай ТББ-д их хүндрэлтэй байсан. Цаашид ашигийн төлөө бус байгууллагад нэн хэрэгтэй, ашиг олох зорилгогүй, үйл ажиллагаанд нь ашиглах эд зүйлийг гаалийн татвараас чөлөөлдөг баймаар байна”⁹ гэсэн бэрхшээлийг иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөл дурьджээ.

Төрийн бус байгууллагын санхүүгийн хяналтынасуудал гарч ирдэг бөгөөд энэ талаар гадаадын зарим орны жишээг авч үзэж байна. Тухайлбал, Япон улс нь 2012 оны 4-р сард шинэчлэн найруулсан “Хуулиартогтоосон ашгийн төлөө бус үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийн тухай хууль”-ийг мөрдөж байна. Японы Иргэний хуулийн 33 дугаар зүйлд хуулийн этгээдийг нийтийн эрх ашгийн төлөө хуулийн этгээд, ашгийн төлөө хуулийн этгээд, бусад гэж 3 ангилсан. Түүнчлэн олон нийтэд мэдээлэл нээлттэй болон хүртээмжтэй байх, томоохон үйл ажиллагаа, хөрөнгөтэй эсхүл олон нийтийн дэмжлэг бүхий ТББ-уудаас санхүүгийн болон үйл ажиллагааныхаа ерөнхий тайланг олоннийтэд зориулан гаргахыг хуулиар шаарддаг байна.

ХБНГУ-д нийтэд үйлчилдэг Холбооны тухай хууль болон Сангийн тухай хуулийн аль алинд нь санхүү, үйл ажиллагааны тайланг аудитаар баталгаажуулан олон нийтэд хэвлэх, нээлттэй байлгах үүрэгтэй байна.¹⁰ Энэхүү арга нь хөндлөнгийн хяналтаар баталгаажуулан олон нийтэд мэдээллэхийг заасан байдаг байна.

Манай улсын хувьд үүнтэй адилтгах заалт гэвэл Төрийн Бус Байгууллагын тухай хуулийн 23.1-т *төрийн бус байгууллага нь жилийнхээ тайлан тэнцлийг гаргаж дараа оны 2 дугаар сарын 15-ны дотор Татварын албанд өгнө* гэж заасан байдаг. Үүндээ дараах асуудлуудыг тусгана : жилийн орлого, зарлагаа 1. Хандивын 2. дүрмийн зорилгоо хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон аж ахуйн үйл ажиллагааны 3. өвлүүлсэн эд хөрөнгийн гэж тус тус ангилана. Мөн “700,000 төгрөгийн хандив буюу өвийн хөрөнгө өгсөн байгууллага, иргэний нэр, зүйлсийн жагсаалт”, хандив, жилийн орлого зарлагаа тусгасан байх ёстой гэж тодорхой заасан нь ТББ-ыг урвуулан ашиглаж мөнгө угаах мэтийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлсэн чухал заалт юм. Мөн хуулийн 23.4-т *Төрийн бус байгууллагад өргөсөн хандивыг хэрхэн зарцуулсан тухай хандивлагчдад тайлагнах эсэхээ тэдгээртэй байгуулсан гэрээнд тусгана* гэж хуулиндаа заасан байдаг. Энд албан ёсоор олон нийтэд мэдээллэхийг хуулиар шаардсан заалт байхгүй, гагцхүү татварын албанд

⁹ Мөн тэнд

¹⁰ Мөн тэнд

тайлангаа өгч байгаа нь санхүүжилт, түүний зарцуулалтын талаар ил тодбишолон нийтэд мэдээлэл хомс байх нэг шалтгаан болж байна.

Дүгнэлт

Манай улсын хувьд дээрх олон улсын туршлага, судалгааны үр дүнг төрийн бодлогодоо тусган хэрэгжүүлэх шаардлага байна. Мөн төрөөс санхүүжилт дэмжлэг өгсөн иргэний нийгмийн байгууллагуудын санхүү болон үйл ажиллагаа зэргийг олон нийтэд нээлттэй, ил тод байлгах нь хяналтын нэг хэлбэр болох давуу талтай. Хүссэн иргэн хүн энэ талаарх мэдээллийг авч чаддаг байх нь иргэдийн оролцоо, идэвхийг дэмжих нэг арга болно гэж үзэж байна. Тухайн төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааны чиглэл, явуулж буй бодитой үйл ажиллагаа, иргэдийн дэмжлэгийг авч байгаа байдал зэргийг харгалзан санхүүжилт өгөх шалгуур болгосноор нийгэмд илүү идэвхтэй үйл ажиллагаагаа явуулах боломжтой болно.

Төрийн бус байгууллагын хуулийн дагуу засгийн газраас ТББ-г зөвхөн төсөл хэрэгжүүлэхэд л санхүүжүүлнэ гэж заасан нь засгийн газар төрийн бус байгууллагын санхүүжилтийг тал бүрээр дэмжих боломжгүй байгаа бөгөөд зөвхөн төсөл хэрэгжүүлэх хөрөнгийн эх үүсвэр олгохоос хэтрэхгүй байна. Үүнээс үүдэн ТББ-ын ажилчдын цалин хөлс, захиргаа аж ахуйн зардал нь ТББ-дад хүнд ачаалал болдог байна. Тиймээс ТББ-ын санхүүгийн дэмжлэгийг дан ганц төсөл хөтөлбөрөөр хязгаарлах бус, төрөөс хэрэгжүүлж байгаа ямар нэг хөгжлийн хөтөлбөрийн зардлын тодорхой хувь нь хөндлөнгийн хяналт, шинжилгээ үнэлгээ хийхэд тусгах өөр хэлбэрийг сонгох зэрэг арга зам байж болно. Үүнийг иргэний нийгмийн байгууллага нь чөлөөт шударга өрсөлдөөнөөр олж авч ажлаа хийдэг, төрөөс чадвартайд нь санхүүжилт олгодог байх боломжийг олгох хэрэгтэй. Мөн энэхүү сонгон шалгаруулалт нь олон нийтэд нээлттэй, ил тод, мэдээлэл сайтай байх шаардлагатай байна.

Ашигласан ном, материал:

Төрийн бус байгууллагын тухай хууль

Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хууль

Улс төрийн намын тухай хууль

МУ-ын ШУА –ийн Философи, социологи, эрх зүйн хүрээлэн.,Монгол дахь иргэний нийгмийн төлөвшил ЭШБХ-ын илтгэлийн эмхтгэл.,УБ., 2013

Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийг шинэчлэн найруулах хэрэгцээ, шаардлагын тандан судалгаа (ХЗДХЯ, Швейцарын Хөгжлийн Агентлагын хамтран хэрэгжүүлж буй “Иргэдийн оролцоо II” төслийн захиалгаар),УБ.,2017

Монгол Улсын Үндэсний Статистикийн хороо.,Аж ахуй нэгж байгууллагын 2016
оны улсын тооллого.,УБ.,2017

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн.,Төрийн бус байгууллагын эрх зүйн
зохицуулалтын зарим асуудалд.,УБ.,2013

<http://www.openforum.mn//>